

УДК 373.31

Світлана Яцина

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
ORCID ID 0000-0002-6319-3829

Валентина Шпак

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
ORCID ID 0000-0003-0913-6150

Людмила Гуйван

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
ORCID ID 0009-0004-8915-8409

DOI 10.24139/2312-5993/2024.06/377-384

ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ТА ВИХОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ГРУПІ ПODOВЖЕНОГО ДНЯ

Статтю присвячено аналізу особливостей організації навчально-пізнавальної та виховної діяльності молодших школярів у групі продовженого дня в початковій школі. З'ясовано основні завдання та методи роботи з учнями в умовах позаурочного часу. Окреслено ключові аспекти та педагогічні умови ефективної організації роботи вихователя в групі продовженого дня. Охарактеризовано основні етапи режиму групи продовженого дня, такі як організаційний момент, прогулянка, самопідготовка, дозвіллева діяльність, харчування та оздоровчі заходи. Розглянуто нормативно-правові документи, що регулюють діяльність групи продовженого дня. З'ясовано доцільність упровадження інноваційних методів навчання, засобів та технологій, що відповідають стандартам Нової української школи. Проаналізовано специфіку та особливості роботи вихователя в групі продовженого дня в Новій українській школі..

Ключові слова. Початкова школа, група продовженого дня, навчально-пізнавальна діяльність, самопідготовка, позаурочна діяльність.

Постановка проблеми. В умовах реформування початкової освіти, зокрема впровадження стандартів Нової української школи, особливої актуальності набуває питання ефективної організації та функціонування групи продовженого дня. Одне із головних завдань вихователя групи продовженого дня є забезпечення формування всебічно розвиненого випускника школи знаннями, моральними якостями, патріотичним вихованням, уміннями креативно мислити, приймати рішення, бути індивідуальною особистістю, створення комфортного середовища взаєморозуміння, поваги, взаємовиручки для продуктивної діяльності та повноцінного відпочинку, самореалізації особистості кожної дитини.

Аналіз актуальних досліджень. Питання організації роботи групи продовженого дня, як у теоретичному, так і в практичному аспектах, висвітлено в працях Т. Анкудінової, А. Гордіної, В. Губенко, П. Гранкіної, В. Дімідової, Л. Добровольської, А. Ізмайлова, Б. Кобзаря, Є. Костяшкіна,

К. Присяжнюк, М. Скаткіна А. Хрипкової, В. Чубенка та інші. Зміст, форми та методи навчально-виховної роботи у групі подовженого дня досліджували В. Коротков, Г. Манке, І. Мар'єнко, В. Рязанова та інші. Питанням організації самопідготовки школярів присвячені наукові доробки Л. Веденісової, В. Мартиненко, О. Суркової, Є. Костяшкіна, Л. Шапошкінової, Б. Кобзаря, Л. Зеленіної, В. Кутьєва, Г. Молчан.

Мета дослідження. Проаналізувати ефективні підходи до організації навчально-пізнавальної та виховної діяльності молодших школярів у групі подовженого дня, визначити роль вихователя у створенні сприятливого освітнього середовища відповідно до принципів та вимог концепції Нової української школи.

Виклад основного матеріалу. Ключовим завдання педагогів у початковій школі є розвиток дитини, який передбачає формування первісних умінь та навичок грамотного мовлення, висловлення власних думок, читання та роботи з різними джерелами інформації, а також засвоєння основ арифметики. Важливе значення має формування цілісного уявлення про навколишній світ, адаптація в ньому, засвоєння загальнолюдських моральних цінностей, а також фізичний і творчий розвиток особистості.

Робота групи подовженого дня в умовах Нової української школи є важливою формою організації освітнього процесу, яка сприяє створенню оптимальних умов для відпочинку, навчання та виховання учнів, а також забезпечує гармонійне поєднання навчально-виховної роботи в урочний та позаурочний час.

Під час навчання в початковій школі в учнів мають сформуватися ключові компетентності, необхідні для самореалізації особистості та успішної життєдіяльності. В сучасних умовах життя, коли батьки дітей зайняті, робота групи подовженого дня є необхідною та важливою формою організації позаурочного часу молодших школярів.

За визначенням О. Овчинникової, група подовженого дня - це форма організації освітнього процесу, яка поєднує самостійну підготовку учнів під керівництвом педагога, реалізацію оздоровчої програми, проведення різноманітної виховної роботи (естетичної, моральної, трудової) та організацію активного дозвілля (Овчинникова, 2016, с. 44).

Слід вказати на важливі функції навчальної позаурочної діяльності, які сприяють розвитку особистості молодшого школяра:

1) розвиток інтересу молодших школярів до художньо-творчої діяльності;

2) поглиблення і закріплення спеціальних музичних знань, виконавських умінь і навичок;

3) підвищення ефективності емоційної забарвленості у процесі художньо-творчої діяльності, задоволення від позитивних її наслідків за умови втілення власних задумів;

4) підготовка до самоосвіти, самовиховання з орієнтацією на творчу діяльність;

5) розвиток кращих особистісних властивостей і якостей молодого покоління;

6) формування загальної етико-комунікативної орієнтованості;

7) регулювання емоційно-вольової сфери (Дубровський, 2008, с. 65-70).

Важливу роль в організації освітнього процесу у групі подовженого дня відводиться вихователю, який має специфічні педагогічні функції: планування і організація життєдіяльності молодших школярів, їх виховання з використанням різноманітних прийомів, методів і засобів навчання.

У своїй діяльності вихователі групи подовженого дня використовують ті ж самі методи навчання, що й учителі, оскільки наразі не розроблено окремих методичних рекомендацій, специфічних саме для групи подовженого дня. Найчастіше педагоги застосовують інтерактивні методи навчання, а також різноманітні комп'ютерні технології, які передбачають нестандартні завдання, відмінні від урочних.

На жаль, молодших школярів важко зацікавити чимось новим в групі подовженого дня, оскільки діти втомлені та потребують вільного часу для особистих справ. Їм набридає постійний контроль з боку дорослих та традиційне виконання домашніх завдань. Тоді вихователі проводять розвивальні та логічні ігри, КВК, створюючи сприятливі умови для відпочинку учнів. Проте ці умови не повністю задовольняють потребу в оновленні організації роботи групи подовженого дня, оскільки сучасне суспільство вимагає нових, нестандартних підходів до організації життєдіяльності дитини в позаурочний час.

Діяльність групи подовженого дня регламентується низкою нормативних документів. Які є основою для ефективного функціонування ГПД як складової освітнього процесу:

- Постанова Кабінету Міністрів України № 1121 від 5 жовтня 2009 року «Про затвердження Положення про групу подовженого дня загальноосвітнього навчального закладу»;

- Наказ МОН України від 05.08.2016 р. № 948 «Про затвердження змін до навчальних програм для 1-4 класів загальноосвітніх навчальних закладів»;

- Наказ МОН України від 19.08.2016 № 1009 «Орієнтовні вимоги до контролю та оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи»;

- Наказ Міністерства освіти і науки України від 23.03.2018 № 283 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо організації освітнього простору Нової української школи»;

- Наказ МОН від 25 червня 2018 р. «Про затвердження Порядку створення груп продовженого дня у державних і комунальних закладах загальної середньої освіти»;

- Інструктивно-методичний лист МОНУ № 1/9-503 від 18.07.2013 р. «Про використання Інструктивно-методичних матеріалів з питань створення безпечних умов організації освітнього процесу в групі продовженого дня загальноосвітнього навчального закладу»;

- Інструктивно-методичний лист МОНУ № 1/9-446 від 05.09.2014 р. «Про функціонування груп продовженого дня у загальноосвітніх навчальних закладах».

Нині для функціонування групи подовженого дня ставляться освітні та виховні завдання, що вимагають наступних умов:

- організація трудової діяльності;
- добровільність участі дітей;
- доступність матеріалу, що викладається для всіх учнів;
- організація ігрової діяльності;
- розвиток інтелекту учнів;
- розвиток самоорганізації учнів;
- розвиток – самореалізація – профорієнтація дітей;
- створення комфортних умов діяльності дітей у групах подовженого дня;
- соціальна захищеність учнів від несприятливих впливів;
- врахування різноманітних інтересів учнів (Співак, 2007, 176 с.).

Основними завданнями групи подовженого дня є:

- організація самостійної роботи учнів для закріплення та поглиблення знань, умінь, навичок, здобутих на уроках;
- створення сприятливого середовища для формування учнівського колективу та надання кваліфікованої допомоги у підготовці до уроків і виконанні домашніх завдань;

- організація індивідуальної, групової та колективної роботи учнів;
- організація дозвілєвої діяльності;
- формування в учнів ціннісних орієнтацій;
- проведення заходів, спрямованих на збереження та зміцнення здоров'я учнів, їхній психічний, фізичний розвиток;
- виховання позитивного ставлення до суспільної праці;
- надання допомоги батькам та особам, які їх замінюють у вихованні учнів (Овчинникова, 2016, с. 44).

Враховуючи вище перелічені аспекти, вважаємо, що для організації ефективної роботи в групі подовженого дня буде дотримання наступних педагогічних умов:

1. Освітні процеси в групах подовженого дня повинні обов'язково виконувати певну культуротворчу функцію.

2. Організація освітньої діяльності повинна опиратися на особливості режиму роботи групи подовженого дня, механізми взаємодії школи й установ додаткової освіти.

3. Навчальний процес у групах подовженого дня є інтегрований із системою основної освіти, що досить часто залежить від наявних умов і можливостей всіх учасників освітнього процесу (регіону, як регулятора такого процесу, школи, вчителя, учня).

4. Застосування інтегрованого підходу вимагає побудови й функціонування такого педагогічного підходу, який би забезпечував тісну єдність інтелектуального, творчого, етичного й фізичного виховання дітей. (Дубровський, 2008, с. 65-70).

Режим роботи групи подовженого дня затверджується керівником закладу загальної середньої освіти за погодженням з педагогічною радою, враховуючи вікові та індивідуальні потреби, інтереси, схильності учнів, та відповідно до концепції Нової української школи та передбачає:

1. Організацію. Прогулянки на свіжому повітрі тривалістю не менше однієї години 30 хвилин для молодших школярів. Харчування тривалістю не менше 30 хвилин.

2. Самопідготовку (за наявності домашніх завдань) тривалістю не більше однієї години.

3. Проведення спортивно-оздоровчих занять тривалістю не менше години; занять у гуртках, секціях, а також екскурсій (Овчинникова, 2017, с. 11-18).

Відповідно до стандартів Нової української школи, день у групі подовженого дня розпочинається з організаційного моменту (вітання, обговорення актуальних питань, ознайомлення з планом роботи на день).

Наступним важливим етапом є прогулянка, яка є педагогічно організованою формою активного відпочину, сприяє відновленню розумової працездатності, розширенню світогляду дітей, розвитку пізнавальних інтересів та формуванню позитивних міжособистісних взаємин (Яковенко, 2019, с.19-27).

Після активного відпочинку на свіжому повітрі молодші школярі повертаються до школи та розпочинають самопідготовку. Виконання домашніх завдань є складовою освітнього процесу і розглядається в педагогіці як самостійна навчальна діяльність учнів за завданням учителя.

Самопідготовка є важливим етапом у системі навчальної роботи групи подовженого дня. Від її правильної організації залежить ефективність усього освітнього процесу, оскільки під час виконання завдань учні не лише закріплюють знання, здобуті на уроці, але й розвивають такі якості, як наполегливість, волю, працьовитість та вміння долати труднощі (Молчан, 2016, с. 90–96.).

Під час самопідготовки учні виконують домашні завдання, основною метою яких є закріплення, поглиблення та розширення знань, здобутих на уроці, а також підготовка до засвоєння нового матеріалу. Учитель заздалегідь добирає завдання для домашньої роботи, проводить інструктаж щодо виконання завдань (повний, стислий, конкретний тощо) та фіксує це в поурочному плані-конспекті уроку (Овадюк, 2012, с. 9-13).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, група подовженого дня є важливою складовою освітнього процесу в початковій школі, яка забезпечує комплексний підхід до навчання, виховання та розвитку учнів у позаурочний час. Ефективність функціонування групи подовженого дня значною мірою залежить від чіткого дотримання нормативно-правових вимог, ретельно продуманої організації та змістовного наповнення всіх етапів режиму дня. Особливої актуальності набуває адаптація роботи ГПД до принципів та вимог Нової української школи, що передбачає створення сприятливого освітнього середовища, орієнтованого на потреби та інтереси кожної дитини. Важливими аспектами є організація вихователем змістовної та активної прогулянки,

ефективної самопідготовки, яка сприяє не лише закріпленню навчального матеріалу, а й розвитку самостійності та відповідальності учнів, а також різноманітної дозвіллевої діяльності. Успішна реалізація цих завдань потребує від вихователя групи подовженого дня високого рівня професійної компетентності, креативності та вміння застосовувати інноваційні методи та технології навчання і виховання.

Ураховуючи вищезазначене, перспективними напрямками подальших досліджень у цій галузі є:

- розроблення та апробація інноваційних моделей організації роботи групи подовженого дня в умовах Нової української школи, орієнтованих на розвиток ключових компетентностей молодших школярів;
- вивчення впливу різних форм організації дозвілля в групі подовженого дня на розвиток творчих здібностей, соціально-комунікативних навичок та емоційного інтелекту учнів;
- дослідження ефективності використання цифрових технологій у процесі самопідготовки та організації дозвілля в групі подовженого дня;
- розробка методичних рекомендацій для вихователів групи подовженого дня щодо планування та проведення різних видів діяльності з урахуванням індивідуальних особливостей учнів та принципів дитиноцентризму;
- дослідження психолого-педагогічних аспектів взаємодії вихователя групи подовженого дня з батьками з метою створення єдиного освітнього простору для дитини.

Подальші дослідження проблеми сприятимуть підвищенню якості роботи груп продовженого дня та забезпеченню повноцінного розвитку особистості учнів початкової школи в умовах реформування освіти.

ЛІТЕРАТУРА

- Овчинникова, О. В. (2016). *Організація самопідготовки в групі продовженого дня*. Суми: КЗ СОІППО. (Ovchynnikova, O. V. (2016). *Organization of self-preparation in the extended day group*. Sumy: KZ SOIPPO).
- Овчинникова, О. В. (2017). Група продовженого дня – простір для розвитку особистості дитини. *Початкове навчання та виховання, 16/18*, 11–18. (Ovchynnikova, O. V. (2017). The extended day group is a space for the development of the child's personality. *Primary education and upbringing, 16/18*, 11–18).
- Дубровський, В. Л. (2008). Група подовженого дня як одна із форм становлення особистості учня в початковій школі, 65-70. URL: <http://lib.ndu.edu.ua>. (Dubrovskiy, V. L. (2008). *The extended day group as one of the forms of student's personality formation in primary school*, 65-70. Retrieved from: <http://lib.ndu.edu.ua>).
- Міністерство освіти і науки України. (2016). *Концепція Нової української школи*. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova->

- [ukrainska-shkola-compressed.pdf](#) (дата звернення: 26.11.2023). (Ministry of Education and Science of Ukraine. (2016). *The concept of the New Ukrainian school*. Retrieved from [URL]).
- Навчально-виховні заняття в групі продовженого дня / за ред. О. Л. Співак. (2007). Харків: Ранок НТ. (*Educational activities in the extended day group / edited by O. L. Spivak. (2007). Kharkiv: Ranok NT*).
- Яковенко, Л. І. (2019). Організація прогулянок у групі продовженого дня. *Початкове навчання та виховання, 16/18, 19–27*. (Yakovenko, L. I. (2019). Organization of walks in the extended day group. *Primary education and upbringing, 16/18, 19–27*).
- Молчан, Г. П. (2016). Активізація самопідготовки учнів. Формування компетентностей молодших школярів у групі продовженого дня URL: <http://library.ippro.com.ua/attachments/article/395/%B9.pdf> (Molchan, H. P. (2016). *Activation of students' self-preparation. Formation of junior pupils' competences in the extended day group*. Retrieved from [URL]).
- Овадюк О. (2012). Самопідготовка в умовах групи продовженого дня. *Початкова освіта, 48, 9–13*. (Ovadiuk, O. (2012). Self-preparation in the
- Наказ МОН України від 19.08.2016 № 1009 «Про затвердження орієнтовних вимог до контролю та оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1272-16#Text> (дата звернення: 26.11.2023). (Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated 19.08.2016 No. 1009 "On approval of the approximate requirements for control and evaluation of educational achievements of primary school students". Retrieved from [URL]).
- Постанова Кабінету Міністрів України від 5 жовтня 2009 р. № 1121 «Про затвердження Положення про групу продовженого дня загальноосвітнього навчального закладу». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1121-2009-%D0%BF#Text>. (Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated October 5, 2009 No. 1121 "On approval of the Regulations on the extended day group of a general educational institution". Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1121-2009-%D0%BF#Text>).

SUMMARY

Yatsyna Svitlana, Shpak Valentina, Huivan Liudmyla. The organization of educational, cognitive, and developmental activities for younger students in the extended-day group.

The article is devoted to the theoretical analysis of the peculiarities of the organization of the educator's work in the extended day group in primary school, particularly in the context of the implementation of the concept of the New Ukrainian School. The key aspects and pedagogical conditions for the effective organization of the educator's work in the extended day group are outlined. The main stages of the extended day group regime, such as the organizational moment, walk, self-preparation, leisure activities, meals, and recreational activities, are characterized. The regulatory and legal documents governing the activities of the extended day group are considered. The expediency of introducing innovative teaching methods, tools, and technologies that meet the standards of the New Ukrainian School is clarified. The specifics and peculiarities of the work of the educator in the extended day group in the New Ukrainian School are analyzed.

Key words: *New Ukrainian School, primary school, extended day group, self-preparation, daily routine.*